

Folkehelse + planlegging = sant?

Utviklingen av moderne byplanlegging på 1800- og 1900-tallet ble i stor grad formet av behovet for å bedre befolkningens helse- og boforhold i byer som opplevde sterk vekst som følge av industrialisering. Som Ole Georg Moseng viser i sin artikkel her i bladet, var byene trangbodde, skitne og brannfarlige, og de sanitære forholdene var som oftest elendige. Kolera og andre epidemier herjet, dødeligheten var høy, særlig blant spedbarn, og levealderen mye lavere enn i dag.

Virkemidlene for å skape en sunnere by har vært bygging av et offentlig vann- og avløpssystem, avfallshåndtering, samt vektlegging av lys, luft og lav bebyggelsestetthet. I tillegg har det vært vanlig å funksjonsdele arealbruken i byene, med boliger lagt til egne områder eller soner, fabrikker og annen industri til andre områder. Disse prinsippene har vært styrende for byutviklingen helt opp mot vår egen tid.

Sånn sett er det ikke noe nytt at helse og fysisk planlegging er nært knyttet til hverandre.

Det som derimot er nytt, er at dagens lovverk på en mer eksplisitt måte enn før definerer det å «fremme befolkningens helse og motvirke sosiale helseforskjeller» som viktige mål for fysisk planlegging. Kravet om at folkehelse-spørsmål skal innarbeides i kommunal og fylkeskommunal planlegging finnes både i plan- og bygningsloven fra 2008 og i den nye folkehelseloven av 2012.

Dagens helseutfordringer er imidlertid ikke de samme som for 100–200 år siden. Til en viss grad sliter vi i dag med virkningene av gårsdagens byplanløsninger. Sonedelingen har ført til en stadig mer oppløst og funksjonsdelt by og til økende transportbehov, og dermed utslipp av klimaødeleggende gasser. En forfetting av byene er derfor ønskelig ut fra hensynet til en bærekraftig utvikling, noe som bryter med tidligere prinsipper for god byform. Også helseproblemer er delvis snudd på hodet i forhold til tidligere tider. Nå bekymrer vi oss for konsekvensene av stadig økende levealder; og mens folk før slet seg ut på hardt fysisk arbeid, er et av dagens store problemer mangel på fysisk aktivitet og følgelig økt risiko for fedme. Samtidig øker de sosiale helseforskjellene, selv om vi altså har fått bedre og bedre helse.

Dette nummeret av PLAN handler i sin helhet om folkehelse og planlegging. Vi tror mange planleggere har behov for faglig oppdatering når planleggingen nå skal få et tydelig forebyggende helsefokus. Dessuten ønsker bladet å komme en ny profesjon – alle de som er knyttet til folkehelsearbeidet – i møte. Hvis lovverkets ambisiøse mål skal kunne oppfylles, må jo disse to ulike faggruppene klare å samarbeide. Heri ligger også bakgrunnen til at nummeret inneholder en egen bolk med *abstracts*, sammendrag fra studentoppgaver gjennomført i regi av etter- og videreutdanningskursene «Helse og Omsorg i Plan», og som gjenspeiler både engasjementet og bredden i folkehelsearbeidet (selve oppgavene finnes tilgjengelig på www.helomplan.no).

Men én ting er hva som står i lovverket, noe annet er selvfølgelig hva som skjer i praksis. Er plan- og bygningsloven virkelig et egnet verktøy i folkehelsearbeidet, eller er lovens ambisiøse målsetninger på dette området helt urealistiske?

Som Ulla Higdem skriver i sin artikkel her i bladet: «Planlegging er også en kamparena hvor det til syvende og sist skal avveies mellom hensyn, prioriteres og foretas politisk begrunnede beslutninger». Hun ser det som viktig å avgrense folkehelse mot andre sektorer, slik at det ikke blir «alt og ingenting». Hege Hofstad peker i sin artikkel på at det er lett å finne gapet mellom idealer og realiteter i folkehelsearbeidet, virkeligheten ute i kommunene er langt unna målene en har satt seg. Hun mener likevel det er mulig å se folkehelse som en visjon eller langsiktig målsetting for en ønsket samfunnsutvikling.

Det er grunn til å tro at planleggingen framover vil måtte forholde seg mer aktivt enn før til folkehelseperspektivet – og vice versa – særlig hvis de sosiale ulikhetene i befolkningens helse fortsetter å øke. På den annen side er det ikke gitt at planlegger-standen generelt vil stå med åpne armer for å ta i mot helseprofesjonene eller folkehelsekoordinatorene i kommunene. «Blikkene» deres møtes ikke helt, ifølge Ulla Higdem. Da blir det ikke så lett å skulle samarbeide på en felles arena.

Jens Fredrik Nystad
Redaktør

2 Plan 3–4/2015

plan

Redaksjonens adresse

PLAN
Jens Fredrik Nystad
Ekelyveien 8 E, 0374 Oslo
Telefon: 22 49 12 28 – 98 69 12 97
E-post: jf.nystad@online.no

Alle henvendelser om abonnement og adresseforandringer rettes til Universitetsforlaget, Kundeservice, Postboks 508 Sentrum, 0105 Oslo

Utgift av Universitetsforlaget

Utgivelsen er støttet av Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Husbanken
ISSN 0805-083X print
ISSN 1504-3045 online

Redaktør

Jens Fredrik Nystad

Gjesteredaktører

Ursula Småland Goth, John H. Jakobsen

Redaksjonsråd

Kim Astrup, Susan Brockett, Ellen de Vibe, Eva Falleth, Marius Grønning, Knut Halvorsen, Lillian Hatling, Jon P. Knudsen, Petter Knutzen, Jomar Langeland, Torstein Syvertsen

PLAN er et forum for informasjon, formidling og debatt om samfunnsplanlegging, bolig og byplan og regional utvikling.

Artikler gjengitt i tidsskriftet reguleres av bestemmelser gjengitt i avtale om normalkontrakt for utgivelse av litterære verk i tidsskrift av 10. november 2010 mellom Den norske Forleggerforening og Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening. Avtalen kan leses i sin helhet på: <http://www.nffo.no>. Artikler gjengitt i tidsskriftet vil bli lagret i forlagets database og gjort tilgjengelig på Universitetsforlagets bestillingssystem for elektronisk distribusjon av tidsskrifter (www.idunn.no).

Abonnement

Abonnement kan bestilles hos
Universitetsforlaget AS, Kundeservice,
Postboks 508 Sentrum, 0105 Oslo
Telefon: 24 14 75 00
Telefax: 24 14 75 01
E-post: abonnement@universitetsforlaget.no
Abonnementspriser:
Institusjoner kr 1099,-
Privatpersoner kr 659,-
Studenter kr 360,-
Løssalgpris kr 109,-

E-tilgang:

Både institusjoner og privatpersoner kan kjøpe elektronisk tilgang til tidsskriftet på idunn.no. Nærmere informasjon om priser og produkter finner du på www.idunn.no/plan.

PLAN utkommer med seks nummer i året

Flerabonnementsordning

3–9 eksemplarer: 15%
flere enn 9 eksemplarer: 30%

Annonser

For bestilling og priser, se www.universitetsforlaget.no/tidsskrift/
annonseinformasjon/#plan
Kontakt: eli.cook.hope@universitetsforlaget.no

Design

Jan Neste Design

Layout

Brødr. Fossum AS

Trykk

07 Media AS

Forsiden

Foto: Volda kommune

© Universitetsforlaget 2015

Fagpressen 